dělníkům, přechodem k neodvratnému právnímu uspořádání obojstranných nárokův a povinností. Jako kdysi tam, tak dnes se nesou zde nejhlasnější přání až k republice — k dělnickým associacím pro jednotlivý závod, vylučujícím monarchického podnikatele, ba až k demokratickému státu hospodářskému; snad že bude konečným výsledkem »konstituční monarchie velkozávodů«, až bude zákonodárství dělnické doplněno pokračující účastí dělníků na podniku.« Pravý ráz spisku by sebe svědomitější výtah nepodal. Všude vězí hodný kus jeho kouzla nejenom v tom co podává, ale též jak; je prosycen myšlénkami plnými síly, výraznosti a formy opravdu klassické I vzdělaný neodborník — a pro ty je především určen — může mu porozuměti. *Bráf.*

Gustav Cohn: Die Cameralwissenschaft in zwei Jahrhunderten. Zvláštní otisk z publikací král. společnosti nauk v Gottinkách.

Obsahem spisku jest přednáška, kterou Cohn měl ve schůzi Gottinské společnosti nauk. Vychází od dělení věd na přírodní a duchové — starý opak mezi vita activa a vita contemplativa. Předmětem poznání prvých jest příroda, druhých život duševní. Přírodní vědy nejsou co do pořadí přednější, ač ovšem poznatky jimi získané jsou přesnější a exaktnější. Avšak pro život praktický mají vědy duchové stejně hluboký význam, zejména proto, že předmětem jejich je stát, právo, hospodářství.

Německá kamerální věda vznikla z potřeb praktických. Praktickým smyslem oodařeni byli zejména pruští panovníci, kteří dali podnět ku zřízení kameralistických stolic na pruských universitách (král Bedřich Vilém I. žádal na příklad od berlínské akademie dobrozdání o zařízení kamen, šití košil, zlepšení malty, falšování vína atd.). S tohoto hlediska sluší posuzovati založení stolic kameralistiky na universitách v Halle a Frankfurtě n. O. Prvním profesorem nové discipliny byl v Halle dřívější vojenský a domenialní rada *Šimon Petr Gasser*, jenž vydal r. 1729 učebnici »Einleitung zu »den ökonomischen, politischen und Cameralwissenschaften,« věnovanou králi »dem grossen Oeconomus und noch grösseren Soldaten«. První profesor frankfurtský *Justus Krištof Dithmar* vydal nejen učebnici v několika vydáních, nýbrž založil též odborný časopis »Oekonomische Fama«. Jsou tam úvahy o poměrech hospodářských, policejních a kamerálních před potopou světa a po ní, o tkalcovské škole pro šlechtické slečny, o pěstování bramborů atd. Stejného rázu byl časopis »Leipziger Sammlungen von wirtschaftlichen, Policey-, Cammer- und Finanz Sachen« založený 1742 *Jiřím Jindřichem Zinckem.* Obor jeho byl co nejširší; zahrnoval i medicinu, porodnictví a prostředky proti kuřím okám.

K vyšší úrovni povznesl kameralistiku *Jan Jindřich Bohuchval Justi*, jenž podléhal již vlivu francouzských filosofů osmnáctého století. To bylo patrno na formě, stylu a jazyku. Ještě mocnější vliv na vývoj německé kameralistiky vykonával *Adam Smith.* Jeho epochální dílo o »Blahobytu národů« bylo krátce po svém vyjití a pak několikrát po sobě přeloženo do němčiny a stalo se nevyčerpatelnou studnicí německých jeho epigonů. Tím nastalo zajímavé křížení nového učení Smithova se starými tradicemi kameralistickými. Charakteristické jest zejména stálé míseni živlů národohospodářských s technologickými, což požadavkům přísně vědeckým nikterak nebylo ku prospěchu.

Počátkem devatenáctého století přibyly k starým stolicím kameralistiky nové v Heidelberku a Tubinkách, a byly rozšířeny na úplné hospodářsko-kameralistické fakulty. Kameralistická věda sama ovívána byla duchem nového století a nových ideí. Byly ty zejména přírodní vědy mezi tím k znamenité výši vyspělé a s druhé strany opět historická škola právovědecká, jež vykonávaly blahodárný vliv na vývoj kameralistiky a její vědecké pro-

hloubení. Účel vědy pošinut byl z cílů ryze praktických na pole theoretické, poznání pravdy samo o sobě stalo se předním účelem badatelským. Tím samým byla nutna ovšem dělba jednotlivých disciplin až dosud neorganních a jen z praktických důvodů v kameralistice soustředěných, zejména oddělení věd právních od národohospodářských a technologických atd., i okleštění vědy od různých pouček a regulí, jimž název samostatných věd vůbec nepřísluší. Další pokrok v tomto směru jest úkolem budoucnosti. Věda nesmí býti zbavena svého ryze poznatkového rázu a nesmí klesnouti na službu zájmů politických a třídních. Avšak svobodu učení hájiti třeba nejen směrem nahoru, nýbrž i směrem dolů, a obrana proti těmto útokům z dola při dnešním sdemokratisování společnosti jest snad ještě nutnější a žádoucnější.

C. H.

Zemědělské zákony a jiné předpisy týkající se zemědělství v království Českém. Soustavně uspořádal a výkladem opatřil J. U. Dr. *Fr. Fiedler*. Svazek *druhý*. 1902, str. 427.

Ve 2. svazku obsaženy jsou další předpisy právní, týkající se zemědělství. Část VII. zahrnuje »péči o stromoví«, již dlužno přesně lišiti od »ochrany lesů«, v VI. části 1. svazku projednávané. Veřejná opatření, směřující k šíření pěstování stromoví, týkají se jednak podpor udělovaných k zakládání ovocných školek a zalesňování pustých pozemků, jednak předpisů o tom, že silnice osázeny býti mají stromořadím. V dalších částech uvedeny jsou předpisy o myslivosti v království Českém a o právu nositi zbraň, o právu rybolovu, výkonu tohoto práva a ochraně rybářství hledíc k jinému užívání vod, a v části X. zvláště obšírně pojednáno o zemědělských melioracích. Vytknuv se zřetelem na vývoj zákonodárství o melioracích v Předlitavsku, které druhy opatření právních mezi zemědělské meliorace čítati lze, vyložil autor všeobecné předpisy vodního práva, právní a hmotné výhody pro meliorační podniky, předpisy o hrazení bystřin, o podpoře meliorací drobných, úvěru melioračním a kulturní službě technické. V následující části pojednal o daních a poplatcích zemědělství se týkajících, a seřadil soustavně platné předpisy nejen o dani pozemkové, nýbrž v potřebné míře i o dani domovní, osobní dani z příjmu, poplatcích z převodů majetkových a o poplatkových úlevách pro scelování pozemků. Část XII. obsahuje opatření k podpoře úvěru zemědělského, dotýkajíc se zejména veřejných ústavů pro úvěr zemědělský a podpory konversí hypotekárních zápůjček; další oddíl přináší veškeré předpisy právní o svépomocných družstvech v zemědělství a poslední, čtrnáctá část, dotýká se pojištění starobního, uvádějíc stanovy zemského pojišťovacího fondu císaře Františka Josefa I., jenž pojištění pro případ stáří provádí tak výhodně, že by právě malorolníci měli poskytovaných výhod co nejvíce využitkovati pro sebe, svou rodinu a po případě pro čeleď. Obvyklý výměnek bylo by pak lze tak omeziti v zájmu přejímatele statku i v zájmu jisté osobní neodvislosti výměnkáře, že by se nejevil již tou měrou tísnivým jak tomu nyní bývá. —

Jednotlivé oddíly druhého svazku jsou provázeny stručnými, instruktivními úvody i výklady, právní ustanovení dotyčná jsou soustavně seřaděna a celé uspořádání látky vykazuje tytéž přednosti, na které jsme již při 1. svazku upozornili (v. Sborník II. 243).

Schstr.

Ad. Wagner: Die sozialen und wirthschaftlichen Gesichtspunkte, welche für einen wirksamen Schutz der deutschen *Landwirthschaft* im Bereiche der *Zollpolitik* massgebend sind.

Pod tímto názvem měl proslulý berlínský professor Ad. Wagner přednášku v Jednotě opravců berních a hospodářských, jež vydána byla též tiskem. V úvodě zmiňuje se nejprvé o svých pochybnostech, než se k této přednášce vůbec odhodlal. Pochybnosti ty byly dvojího rázu: jednak máli jakožto pouhý theoretik hovořiti o otázce čistě praktické, jednak máli jakožto muž vědy, jehož povinností jest ve všech sporných otázkách zaujati stanovisko přísné